

ATVIRAS LAIŠKAS MOKYTOJAMS

Vadovėlis „Mes trečiokai“

Mieli Mokytojai, o turbūt būtų tiksliau – mielos Mokytojos! Rašau šį laišką, nes tikriausiai nepavyks pasikalbėti per internetinę konferenciją.

Galbūt Jūs jau laikote rankose vadovėlį „Mes – trečiokai“, o jeigu ne, tai netrukus tikrai jį gausite. Atsiprašau, kad jo neturėjote mokslo metų pradžiai, bet dėl įvairių aplinkybių tai buvo neįmanoma.

Šiandien Jūs kalbėsitės ir pasakysite savo nuomonę apie vadovėlį „Mes – trečiokai“, o galbūt ir apie I bei II klasės vadovėlius. Gerbiu kiekvieno ir kiekvienos nuomonę, kokia ji bebūtų – teigiama ar neigiama. Tačiau ir aš noriu pasakyti, kas man svarbu.

Visi minėti vadovėliai skiriasi nuo tų, iš kurių galbūt mokėtės Jūs arba dar neseniai mokėte savo mokinius. Kokiais principais jie sudaryti, išaiškinta mokytojų knygoje, todėl nekartosiu (manau, kad Jūs tikrai perskaitėte). Stabtelėsiu tik ties tais dalykais, kurie Jums kelia daugiausia klausimų.

Pirma. Vadovėlio medžiagos daug ir ne kiekvienai klasei, ne kiekvienam mokiniui ji pagal jėgas. Tačiau šie vadovėliai rašyti tiems vaikams, kurie kalba lietuviškai, nors ir su klaidomis. Tokius vaikus aš stebėjau būdama Čikagoje, Lemonte. Mane maloniai nustebino jų lietuvių kalbos lygis. Jie dar nepraradę gimtosios lietuvių kalbos (tikriausiai reikia dėkoti tėvams, seneliams, lituanistinių mokyklų mokytojams). Todėl šiuos vadovėlius laikau gimtosios, o ne svetimos kalbos vadovėliais. Tiems vaikams, kurie jau nemoka net šnekamosios lietuvių kalbos, šie vadovėliai netinka, reikia rinktis lietuvių kalbos, kaip svetimos – antrosios, kalbos vadovėlius. Žinoma, jeigu klasėje tokių vaikų nedaug, jiems galima pritaikyti ir šių vadovėlių lengviausias užduotis, nes jie, atsidūrę palankioje lietuviškoje aplinkoje, greitai mokosi (sakau tai iš savo patirties). Dėl mokomosios medžiagos gausos ir sunkumo noriu akcentuoti štai ką: neįmanoma parašyti tokį vadovėlį, kuris tiktų visiems. Todėl kiekvienas mokytojas turėtų kūrybiškai taikyti jį savo klasei ir kiekvienam mokiniui. Stiprioje klasėje galbūt bus perskaityti visi tekstai, atliktos visos kalbos ugdymo užduotys – vienos kolektyviai, kitos savarankiškai. Silpnesnėje klasėje mokytojas parinks mokiniams lengvesnius tekstus, tik dalį užduočių. Bet jeigu jis mokiniams tik perskaitys tuos atmetus sunkesnius tekstus, vis tiek tai duos labai daug naudos. Ne visą vadovėlio komplekto medžiagą būtina aprėpti, kaip mokytojai sako – išėiti! Taip pat ne kiekvienas mokinys privalo viską perskaityti ir atlikti visas užduotis. Tie, kuriems sunku, gali skaityti tik mažą teksto dalį, atlikti pusę ar dar mažiau pratimo. Tačiau jų buvimas šalia tų, kurie geba daugiau, yra jiems labai naudingas – jie girdi prasmingą gražų tekstą, išmoka vieną kitą žodį ir taip tobulėja jų lietuvių kalba. Kraštutiniu atveju šiuos vadovėlių komplektus galima laikyti medžiaga, kuria naudojamosi ruošiantis pamokoms – juk mokytojui daug lengviau, kai ta medžiaga čia pat ir nereikia jos ieškoti.

Antra. Pirmos ir antros klasės vadovėliuose mokiniai susipažino su lietuvių kalbos fonetika: *balsiais, priebalsiais, dvibalsiais, ilgaisiais ir trumpaisiais balsiais*. Antroje klasėje pasirengė kalbos dalių mokymuisi – susipažino su žodžiais, kurie reiškia daiktus ir veiksmus. Trečioje klasėje susipažįsta su *daiktavardžio* ir *veiksmažodžio* sąvokomis, mokosi kelti jiems klausimus, vartoti sakinyje, t. y. juos kaityti. Taip numatyta lituanistinių mokyklų programose. Skirtingai nuo senojo formalaus gramatikos mokymo, šiame III klasės vadovėlyje nemokoma apibrėžimų, o siekiama, kad mokinys pats suprastų, kas tas daiktavardis ar veiksmažodis. Todėl vaikams siūlomi skaityti specialiai parinkti tekstai, pavyzdžiui, apie daiktus ar veiksmus. Svarbiausia, kad vaikas atpažintų šiuos žodžius pagal jų reikšmę ir klausimus ir mokytųsi juos vartoti – derinti sakinyje, rašyti be klaidų. Aš esu įsitikinusi, kad linksniavimas ar asmenavimas, kalant atmintinai, neduoda jokios naudos arba ji yra trumpalaikė. Todėl neverskime vaikų mokyti atmintinai, o skaitykime, analizuokime pavyzdžius, sudarykime kalbėjimo situacijas, žaiskime kalba.

Trečia. Į vadovėlį atrinkta daug naujausios lietuvių vaikų literatūros tekstų. Juose yra įvairių veikėjų, jų nuotykių. Yra ir blogų veikėjų. Kai kam gali kilti abejonių, ar galima duoti vaikams skaityti tokią literatūrą. O ką pasakys tėvai, seneliai? Nepriklausomos Lietuvos švietimo reformos pradininkė Daktarė Meilė Lukšienė visada mums, vadovėlių autoriams, sakydavo, kad vaikas turi skaityti ir kalbėtis su suaugusiuoju ne tik apie rožinę gyvenimo pusę, bet ir apie neigiamus reiškinius – tik taip jis išmoks tinkamai orientuotis margame gyvenime, įvairioje aplinkoje, skirti gėrį ir blogį, susidaryti tvirtas moralines nuostatas. Jūs, mokytojai, esate šalia, kai mokiniai skaito melų pasakas ar pasaką apie tinginę arba išdykusią mergaitę, kuri krečia negražias išdaigas, o paskui paaiškėja, kad ta veikėja irgi nori būti gera, keičiasi... Jūs aptarsite su savo mokiniais tuos poelgius, juos vertinsite, kreipsite vaikų mintis teisinga linkme ir ugdysite juose nepakantumą blogiui. Be to, tai būtinai paaiškinsite tiems tėvams, kurie to nesupranta.

Ketvirta. Labai sunku planuoti medžiagą šventėms, nes gali skirtis savaitės. Todėl III klasės vadovėlyje pateikti trys šventiniai skyriai pagal metų laikus (nėra vasaros), šių skyrių medžiagą mokytojas ima tada, kai reikia, o ne skaito juos iš eilės. Kad nekiltų sunkumų dėl kalbos užduočių (pavyzdžiui, to dar nesimokė), gramatikos šiuose skyriuose nenumatyta. Šventinių temų nėra ir pratybių sąsiuvinuose, nes manau, kad jos įprasminamos įvairiuose vaikų kūrybiniuose darbuose, be to, sunku ką nors naujo atrasti, nes daug ko mokėsi I ir II klasėje. Atlikę puslapiai skirti kitam darbui – testams, kad kiekvienas mokinys įsivertintų savo pasiekimus. Noriu akcentuoti, kad šie testai – ne patikrinimui ir mokinių kontrolei, o pačiam mokiniui!

Penkta. Mokytojo knygoje yra pateiktas teminis planas. Jis – tik vienas iš galimų variantų, vienas pavyzdys. Kiekvienas mokytojas jį turėtų pritaikyti savo klasei, kas tinka – priimti, panaudoti, kas ne – praleisti, keisti.

Šešta. Daug laiko ir jėgų atidaviau rašydama mokytojo knygą – metodinius paaiškinimus, patarimus, kaip dirbti su vadovėliu. Labai prašau ją skaityti. Nereikia akiai vykdyti visų metodinių patarimų, tačiau būtina su jais susipažinti, įsiklausyti, ypač į tuos, kurie skirti kalbos (gramatikos)

mokymui. Taip išvengsite dalykinių klaidų, vyresnėse klasėse vaikų nereikės permokyti. Visą kalbos ugdymo (plačiąja prasme) sistemą paaiškinau mokytojų knygų pradžioje – teorinėje dalyje. Jeigu mokytojai ją atidžiai perskaitytų, suprastų, daug mažiau neaiškumų kiltų mokant vaikus praktinių dalykų – t. y. analizuojant konkrečias temas.

Septinta. Mokytojai mato mano elektroninio pašto adresą svetainėje www.saltinis.lt, žino jį. Visada laikiu jūsų laiškų, ypač kritinių pastabų. Jos skatina apmąstyti vadovėlio, pratybų medžiagą, parodo, ko mokytojas nesuprato, ir todėl privalau plačiau paaiškinti mokytojo knygoje.

Linkiu visiems sėkmės. Ir nebijokime, kad dirbdami su šiais vadovėliais kartais važiuosime lyg žiemą ratais per gruodą, pavasarį tikrai pamatysime gražių rezultatų.

Vilnius,

2019/11/11

Pagarbiai

Elena Marcelionienė